

kompletterer på mange måder hinanden, men de kan også stilles op overfor hinanden. Det gælder i mindre punkter – størrelsen af den lovlige rentefod – men måske også i hovedlinierne. Hvor man fra Ole Fenger får indtrykket af en kortsigtet trial-and-errorlinie, ser Ladewig Petersen en bevidst politik for at kanalisere borgerlige over i adelig godproduktion. Med begrebet borgerlige anvendes måske en noget for bred og lidt for synteseskabende pensel. Det er denne borgerlige gruppe, der i stigende omfang udlåner penge til adelen, og der ved at kræve lige adgang til honores et officia i 1558 også krævede adgang til den adelige jord. Denne borgerlige gruppe består ved nærmere eftersyn også af de kapitalstærke universitetsprofessorer, der de jure naturligvis var gejstlige. De havde en stor, måske den største del af udlånsmassen, og deres midler var næsten udelukkende anbragt i udlån til adelen, men de kan på trods heraf næppe regnes blandt reformtilhængerne i 1661. Snarere end ønsket om at blive godsejere var årsagen til udlån til adelen mangelen på andre rentable udlånsmuligheder. Det skyldtes de dårlige eksportkonjunkturer, der gav de normale købmænd store problemer og usikre fordringer hos adelen. Tilbage af den borgerlige gruppe med kapital er kun de »embedskøbmænd«, der profiterede på statsleverancerne, og bag hvis krav om adgang til honores et officia, man snarere ser ønsket om indtægtsgivende embeder end kriserammede, omend måske nok agtværdige adelsgodser. Købmændenes interesse for godsejendom var, som Lawrence Stone netop har påvist det for Englands vedkommende, begrænset, og også efter 1660 synes godsejerstanden overvejende at være blevet rekruteret fra landbruget selv eller embedsstanden som i England.

Ole Bay

Finn Stendal Pedersen: *Fjelstedgården. Et gårdbrug i Den fynske Landsby*. Odense Universitetsforlag 1985. 110 s., ill. + kortbilag, 109,80 kr.

Om Fjelstedegnen på Nordvestfyn hedder det i 1843 i Odense Amts Beskrivelse, at den udmærker sig ved sine velhavende bønder, der »måske af alle bønder i landet have den største sans for renlighed, orden og pyntelige boliger« (s. 57).

En af disse pyntelige boliger er Fjelstedgården, i dag blandt det odenseanske friluftsmuseum, Den Fynske Landsbys største attraktioner. Bogen giver en særdeles instruktiv beskrivelse af denne gård, ikke blot, som vanligt, af bygningshistorien – udredningen omkring kaminhustypen, sulekonstruktionen og rekonstruktionsproblematikken er ellers spændende nok – men af hele gårdens historie ved at inddrage alt tilgængeligt arkivmateriale rækkende fra de ældste matrikler over kirkebøger, skøder, udskiftningsmaterialer m.m. til den sidste brandtaksation i 1903. Gården blev i 1944 taget ned og flyttet til Odense; at der ikke ved denne lejlighed gennemførtes en arkæologisk undersøgelse af byggegrunden må i allerhøjeste grad beklages. Følgen er, at vi kun med sikkerhed kan dokumentere det karakteristiske firfløjede anlæg tilbage til omkring 1780. Fra 1682-1943 sad kun to slægter på gården, den sidste fra 1760, og faktisk kan stuehusets bohavne følges tilbage til 1760, noget ret enestående, som gør møbelplanen særlig interessant.

Forfatteren påviser den nøje sammenhæng, der er mellem bygningerne og produktionsforhold m.v., og han er derved blevet fristet til at gå det skridt videre at gennemgå marksystemet i Fjelsted by før og efter udskiftningen i 1785. Det er meget heldigt, for først derved får man den fulde baggrund for at forstå bondegården i funktion. Marksy-

stemet i 1682 byggede på 4-vangdrift, og som bilag til bogen medfølger et glimrende kort, hvor forfatteren med rimelig sikkerhed har kunnet genskabe fællesskabets marksystem. Bogen bliver på denne vis – kombineret med besøg på museum og landsarkiv – til en ren lækerbidsken for den lærer i lokal- og landbohistorie, som har tid og kræfter til at binde an med opgaven.

Paul G. Ørberg

Syn på ryttergods 1686. Ved Holger Hertzum-Larsen. (Eget forlag, Lemvig, 1985). xxii + 239 sider, 183,- kr.

Bogen er en udgivelse af en protokol fra 1686 over ryttergodsets tilstand i Lundennæs, Bøvling, Riberhus og Koldinghus amter.

Det har utvivlsomt været et meget stort arbejde at skrive oplysningerne af fra filmruller i Rigsarkivet, og specielt læsere, der er bekendt med 1600-tallets administrationssystem, og som ved noget om det økonomiske grundlag for Christian V's danske rytterhær, kan finde mange spændende oplysninger.

For andre, der i højere grad starter på bar bund, ville det have været en fordel med en indledning med fyldige forklaringer, en indholdsfortegnelse og passende litteraturhenvisninger, selv om et afsluttende stednavneregister giver lokalhistorikere en let indgang til de forskellige lokaliteter.

Som det er nu, fremstår udgivelsen – og dermed den potentielt spændende kilde – noget uformidlet.

Tove Elklit

Jens Christensen: *Storlandbrug – industrifinansiering 1850-1915. Et studie i sammenhængen mellem kapitalakkumulation i storlandbruget og finansieringen af det industrielle gennembrud i Danmark 1850-1914 med*

baroniet Guldborgland som eksempel. (Landbohistorisk Selskab, 1984). 169 s., 80,- kr.

Jens Christensens bog er næsten identisk med hans specialeopgave ved Københavns Univeristet, og den er i sin form stærkt præget af sin tilblivelsessituation. Formålet med undersøgelsen er »at efterprøve den hypotese, at der i det store landbrug finder en kapitalakkumulation sted, som kan danne en væsentlig del af grundlaget for industriens finansiering 1850-1914.« (s. 10). Det spørgsmål lader sig næppe besvare inden for rammerne af et speciale, og den måde, Jens Christensen griber besvarelsen an på, gør det i hvert fald ikke muligt. Bogen er en case-study baseret på en undersøgelse af baroniet Guldborgland, og det er et alt for snævert materiale til at besvare en så alment formuleret hypotese, så meget mere som der mangler tilsvarende undersøgelser af andre godser eller godskomplekser, som Jens Christensen kunne relatere sine resultater til. Ved at fastholde det ovenfor citerede formål skaber forfatteren forventninger hos læseren, som han på det valgte materiale ikke har mulighed for at indfri.

Hovedparten af bogen udgøres af en omstændelig og detaljeret redegørelse for, hvorledes kapitalakkumulationen på baroniet Guldborgland foregik eksemplificeret ved en gennemgang af den økonomiske side af landbrugsdriften på den ene af baroniets 2 godser, Orebygård. Dertil føjes et afsnit af omtrent samme størrelse, hvori der redegøres for de skiftende besidderes kapitaldispositioner. Begge afsnit er disponeret sagligt med det resultat, at bogen bliver en lang registrering af kvantiteter, et mylder af facts, som ikke føjes sammen til noget helhedsbillede.

Der ligger et stort arbejde i at fremdrage disse facts, og det forekommer